

פרק שלישי

עבודתו החלוצית של הרב חיים מיכאל דוב וייסמנדל זצ"ל

בשנים האחרונות זכו לפרסום כמה מתגליותיו של הרב חיים מיכאל דוב וייסמנדל זצ"ל. עד כמה שידוע לנו, החל הרב וייסמנדל בחקירת הרמזים בדילוגים השווים בסביבות שנת ה'ת"ש (1940 למניינם). חקירה זו, שנעשתה ללא מכוונות חישוב, העלתה ממצאים מעוררי השתאות, אשר כמה מהם רוכזו לאחר פטירתו בספר "תורת חמ"ד"¹ בשנת ה'תשי"ח (1958 למניינם), שהוצא במהדורה מצומצמת על ידי ישיבת נייטרא בארצות הברית. תגליות אלה הן דוגמאות של מד"שים היוצרים תבניות (patterns) – הנראות כמתוכננות.

הדוגמאות שמצא הרב וייסמנדל אינן נמצאות במקורות, אך יש מן המשותף להן ולדוגמא של רבנו בחיי שהזכרנו לעיל: הן נראות שונות מאד מהופעות אקראיות של מד"שים. הרב וייסמנדל לא התעניין במד"שים סתמיים. כאשר בדק ביטוי, או נושא שלם, כמד"שים, היה מתמקד בדילוגים שגודלם המספרי נגזר מאופי הביטוי או הנושא. בו זמנית אף הקפיד כי ימצא קשר ענייני מסוים בין המד"שים ובין הטקסט בו הם נמצאים. עקרונות אלה נלמדים² מן המד"ש שהדגים רבנו בחיי.

דוגמא: כידוע, התורה מחולקת לחמישה חומשים. תלמידי³ הרב וייסמנדל מדווחים על מבנה מיוחד בו מופיעים מד"שים של המלה "תורה" בתחילת שני החומשים הראשונים ובשני החומשים האחרונים כאשר בתחילת החומש האמצעי נמצא מד"ש של שם ה'. הפרטים במלואם נמצאים בספר "תורת חמ"ד"⁴. אנו נעסוק כאן רק בתחילת שני החומשים הראשונים. המלה "תורה" מופיעה בדילוג של 50 אותיות בתחילת ספר בראשית: אם נמנה 50 אותיות מן ה"ת" הראשונה בספר, נגיע לאות "ו". נחזור ונמנה 50 אותיות ונגיע לאות "ר". נשוב ונדלג 50 אותיות ונגיע לאות "ה":

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים. ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. ויֵאֱלֹהִים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד.

¹ חמ"ד = חיים מיכאל דוב.

² אכן, ב"פתח דבר" של מהדורת שנת התשנ"ה של "תורת חמ"ד" מובא, כי הרב וייסמנדל הסתמך במפורש על הדוגמא המפורסמת של רבנו בחיי כמקור לדרך הרמז של דילוגי אותיות.

³ תלמידים אלה היו תלמידיו בשטחים אחרים של התורה. לצערנו, לא מצאנו לו תלמידים בתחום הרמז בדילוג השווה. זאת כנראה הסיבה, שישנן טעויות, נמצאים שיבושים וחסרים נתונים בדיווחים על חלק מתגליותיו.

⁴ שם נמסרים פרטים גם לגבי הופעת מד"שים של "תורה" בסיומי שני החומשים הראשונים ושני האחרונים.

המספר 50 נבחר בהתאמה למושג הקבלי המפורסם של "50 שערי בינה"⁵.

בתחילת החומש השני (ספר שמות) יש מבנה דומה. אם חוזרים על התהליך שנעשה בבראשית, שוב מוצאים את המלה "תורה" בדילוג של 50 אותיות! כלומר, אם נמנה 50 אותיות מן ה"ת" הראשונה בספר שמות, אזי נגיע ל"ו". אם נחזור ונמנה 50 אותיות, אזי נגיע ל"ר" ואחר כך ל"ה":

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. ראובן שמעון לוי ויהודה. יששכר זבולן ובנימן. דן ונפתלי גד ואשר. ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים. וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא. ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם.

גם אם נתעלם משאר חלקי המבנה עליו הצביע הרב וייסמנדל, ממצא זה אינו טריוויאלי. אם הרעיון לבדוק את המלה "תורה" בדילוג 50 מן האות הראשונה בחומש הראשון היה אפריורי (נולד לפני הבדיקה), הרי הסיכוי ששני המופעים שראינו אירעו במקרה קטן מ-1 למיליון. ואם הרעיון עלה באופן אפוסטריורי⁶ (לאחר מציאת המד"ש של "תורה" בדילוג 50 בתחילת ספר בראשית), אזי הסיכוי לממצא כזה בספר שמות קטן מ-1 לאלף.

בגירסה התורנית של הספר, הוספנו כאן תצפיות שלנו, שהן בבחינת הרחבה (אקסטרפולציה) לתגלית זו של הרב וייסמנדל. אלה תצפיות שאי אפשר להגיע אליהן ללא עזרת מחשב, ולכן לא היו בהישג ידו של הרב וייסמנדל. באמצעות כלי ההסק של המחקר המדעי – חיזוי (פרדיקציה) והרחבה (אקסטרפולציה) – בהם השתמשנו, הראינו בביור, כי הרעיון של הרב וייסמנדל הוא רעיון אמיתי ולא בא כהסבר אפוסטריורי (שלאחר מעשה) לממצא אקראי.

דוגמאות נוספות מעבודתו של הרב וייסמנדל יוצגו בשער החמישי, בפרק "קריאה פשוטה על פני טבלאות". שוב ושוב מתברר, באמצעות אקסטרפולציות שלא היו בהישג ידו של הרב וייסמנדל, כי רעיונות אמיתיים עומדים מאחורי תגליותיו.

שאלה: מה אנו לומדים מעבודתו של הרב וייסמנדל?

תשובה: מלבד עצם הממצאים של הרב וייסמנדל וסוגי המבנים של מד"שים שהציג, המצביעים על תיכנון (הצפנה), אנו לומדים לקח חדשני וחשוב כדלקמן. מן המקורות הקדמונים שצויינו בפרק הקודם, ניתן להבין כי קיימים בתורה רמזים מסויימים במקומות מסויימים, אשר נתקבלו במסורת ושנמצאים בכוונת מכוון (ולא באקראי). אולם, כדי להתחיל בחיפוש של רמזים חדשים, שאינם כלולים במסורת שנתקבלה, צריך להניח כמה הנחות:

⁵ לפי הקבלה התורה מתגלה ב"בינה". זו הסיבה, שהתורה עצמה ניתנה לבני ישראל היוצאים ממצרים רק ביום ה-50, ליציאתם. וכן יציאת מצרים נזכרת 50 פעמים בתורה, ויום חג השבועות הוא יום ה-50 לעומר, והיובל הוא שנת ה-50, ועוד.

⁶ להעמקה בעניין ערכו של ממצא אפוסטריורי, נא לעיין בנספח א1.

הנחה א: יש בתורה מד"שים מוצפנים (דהיינו, נמצאים בכוונת מכוון) נוספים על אלה שנתקבלו במסורת.

הנחה ב: ישנה בתורה מערכת רחבת היקף של מד"שים מוצפנים.

הסבר: גם בהתקיים **הנחה א**, אם מספרם של המד"שים המוצפנים הנוספים הוא קטן, בסדר גודל של מספר המד"שים הידועים במסורת – אזי ייקשה מאוד לאתרם.

הנחה ג: מאפייני ההצפנה של מד"ש מוצפן (למשל, מיקומו ו/או גודל הדילוג ו/או היותו חלק מקבוצה מסוימת של מד"שים) נועדו לסייע למשכיל (כלשונו של רבנו בחיי) להבחין ולגלות כי לפניו מופע מכוון ולא אקראי של מד"ש.

הסבר: מד"ש יכול להיות מוצפן בכוונה תחילה ולמרות זאת לא נוכל להבדיל בינו לבין הופעה של מד"ש שאינו מוצפן. למשל, אם המד"ש של המלה "תורה" שראינו בתחילת ספר בראשית היה מוצפן במקום אחר (כגון בחלומות יוסף) ובדילוג שגודלו אינו בעל משמעות מיוחדת, אי אפשר היה לדעת שזה מד"ש מוצפן. המצפין יכול להצביע על מד"ש מוצפן באחת משתי דרכים: בדרך מסירת ידיעה על כך במסורת, או לאותות על כך באמצעות מאפייני הצפנה מסויימים.

אלה ההנחות העומדות מאחורי עבודתו של הרב וייסמנדל.

- אנחנו אימצנו את הראייה הרחבה שהנחתה את הרב וייסמנדל. הדבר מתבטא בהנחות א וב.
- באשר להנחה ג, היא התאימה לרב וייסמנדל בעל ההבנה העמוקה בתורה ("משכיל" לפי הגדרת רבנו בחיי). לעומת זאת, אנחנו לא ראינו עצמנו ראויים לתואר זה.

על כן ניסינו להתקדם בכיוון הבא:

ניתן לפרש את הדוגמאות לרמז בדילוג השווה, המובאות במקורות הקדמונים, באופן רחב: כי בתורה חבוי "טקסט" נסתר, הבנוי מביטויים בדילוגים שווים. (לפי פרשנות זו, אם נצליח לברר מה הם סוגי המלים והביטויים הכלולים ב"טקסט" הנסתר, ומה אופי התחביר הנוהג בו – יעלה בידנו לקרוא בו.) המחקר המדעי של הצופן בתורה מעמיד **פרשנות זו** במבחן מדעי.